

СТАНОВИЩЕ

от проф. д-р Милена Шушулова-Павлова, Нов български университет,
професионално направление 8.3 Музикално и танцово изкуство,
за *дисертационния труд* на **Виктория Александрова Василенко**
докторант на самостоятелна подготовка в НМА „Проф. Панчо Владигеров“,
Инструментален факултет, Катедра „Пиано“, на тема:

КЛАВИРНИТЕ ТРАНСКРИПЦИИ ПО БАЛЕТИ ОТ РУСКИ КОМПОЗИТОРИ НА МИХАИЛ ПЛЕТНЬОВ – АСПЕКТИ НА ИНТЕРПРЕТАЦИЯТА

за присъждане образователната и научна степен „ДОКТОР“
в професионално направление 8.3 Музикално и танцово изкуство,

Биографични данни

Виктория Василенко е родена през 1992 в град Бургас, в семейство на музиканти. Завършва НМУ „Любомир Пипков“ в София, в класа по пиано на проф. Стела Димитрова – Майсторова. От 2011 е студент във Висшия музикален колеж „Кралица София“, Мадрид, Испания, при известния руски педагог и пианист Дмитрий Башкиров. От септември 2014 паралелно е студент в Нов Български Университет, департамент „Музика“, при проф. Людмил Ангелов и в Академията на Лаго ди Комо, Италия. В 2016 продължава обучението си във Висшия колеж за музика „Кралица Елизабет“, Брюксел, Белгия, при Аведис Коюмджиан и Луи Лорти. От 2017 следва Магистърска степен в Кралската консерватория в Брюксел при проф. Боян Воденичаров. Носител е на множество първи, втори и специални награди от национални и международни клавирни конкурси в България, Гърция, Италия, Чехия, Англия. През ноември 2012 печели втора (при неприсъдена първа награда) на Международния клавирен конкурс „Джеймс Мотрам“ в Манчестър, Англия. През септември 2016 печели първа и специална награда на престижния Международен конкурс „Джордже Енеску“ в Букурещ, Румъния. Пианистката е канена за солист на различни оркестри като Симфоничния оркестър на Ливърпул, Брюкселски камерен оркестър, камерен оркестър Линкълнууд (САЩ), Оркестър на Класик ФМ радио, Симфоничен оркестър на БНР, Софийска филхармония, Нов Европейски оркестър, Фестивалния оркестър на Лятната музикална академия „Музика Мунди“ в Белгия под палката на Максим Венгеров през 2009 и мн. други. Наградена е два пъти с „Кристална лира“ за най-добър млад изпълнител – като солист на концертен сезон 2007-2008 и като камерен изпълнител през 2012. Виктория участва в много престижни фестивали и академии като „Моцартеум“, Залцбург; „Сантандер“ 2012; „Музика Мунди“, Брюксел; „Аполония“, Созопол; „Софийски музикални седмици“; „Дни на музиката в Балабановата къща“, Пловдив; „Канети“, Русе; „Европейски музикален фестивал“, Фестивал за клавирна съвременна музика „Pianissimo“ и др. Учила е при Михайл Воскресенски, Дмитри Алексеев, Пол Бадура-Шкода, Наум Груберт, Борис Берман, Пламена Мангова, Боян Воденичаров, Лилия Бояджијева; камерна музика – Иври Гитлис, Максим Венгеров, Гавриел Липкинд, Франц Хелмерсон, Ференц Радош, Александър Бондурянский, Елена Ашкенази и др. Участва в предавания на БНР, БНТ, Английското радио и др.

Съдържание на дисертационния труд

Дисертационният труд е обсъден и предложен за публична защита на заседание на катедра „Пиано“ при Инструментален факултет на НМА „Проф. Панчо Владигеров“. Съдържа 233 страници, които включват: **Увод:** Транскрипциите за пиано на Михаил Плетнъов – високостойностни съвременни образци на концертни пиеси, налагащи се в световния клавирен репертоар. **Глава първа: Транскрипциите за пиано по балети от руски композитори на Михаил Плетнъов – забележително продължение на традициите на жанра в областта на клавирното изкуство:** 1). Транскрипция и парафраза – възникване, предназначение и развитие в областта на клавирното композиторско и изпълнителско изкуство. 2). Личността на Михаил Плетнъов – пианист, диригент и композитор. 3). Балетите от руски композитори като популярен обект за клавирни преработки и специфичният им прочит в транскрипциите на Михаил Плетнъов. **Глава втора: Соловите транскрипции по балети от руски композитори на Михаил Плетнъов – идея, структура, аспекти на интерпретацията:** 1). Концертна сюита „Лешникотрошачката“ по балета на П. И. Чайковски. 2). Концертна сюита „Спящата красавица“ по балета на П. И. Чайковски. 3). Две концертни пиеси – „Пролог“ и „Галоп“ из балета „Ана Каренина“ на Родион Шchedрин. **Глава трета: Концертна сюита „Пепеляшка“ за две пиана от Михаил Плетнъов по балета на Сергей Прокофиев – идея, структура, аспекти на интерпретацията и специфика на ансамбловото музициране:** 1). Предистория и концепция на създаването на концертна сюита „Пепеляшка“ за две пиана. Цикличната творба

за клавирно дуо – възможност за нов прочит на музикалното съдържание на балета. 2). Интерпретационен анализ на пиесите от концертна сюита „Пепеляшка“ за две пиана. **Заключение:** Основания за популяризиране на клавирните транскрипции по руски балети на Михаил Плетньов в концертния живот и педагогическата дейност в България. **Библиография** (45 електронни източника и 17 печатни издания – 8 на кирилица и 9 на латиница), **Нотография** (19 партитури) и списък с **YouTube-линкове** (21 ключови изпълнения, свързани с работата на докторанта).

Точно формулирани цели и задачи на дисертацията

Трите концертни цикъла и миницикълът от две пиеси по балети от руски композитори на пианиста, диригент и композитор Михаил Плетньов са достатъчно популярни. Те са в репертоара на известни музиканти, предлагат се като част от задължителните програми на авторитетни международни конкурси. Многопосочната професионална дейност на Михаил Плетньов е гарант за високото качество на подобни ярки инструментални преработки, които самият автор популяризира благодарение на феноменалното си инструментално майсторство, широка известност и съответстващо влияние. **Цел** на настоящото изследване е да бъдат изведени достойнствата на транскрипциите на Плетньов и да се докаже тяхната същност, смисъл и перспектива за трайното им налагане като попълнение в соловия и ансамблов клавирен репертоар в България. Основна задача на дисертанта е да направи изпълнителски и методологичен анализ на пиесите, за да бъдат включвани достатъчно често в клавирния репертоар и да станат достъпни и привлекателни за педагози и изпълнители.

Значимост на изследвания проблем в научно и научно-приложно отношение

Докторантката разглежда изключително подробно и аналитично, във всяко отношение, представените по-горе транскрибирани творби:

Концертната сюита по балета на П. И. Чайковски „Лешникотрошачката“ се състои от 7 пиеси: 1. *Марш*, 2. *Танц на феята Драже*, 3. *Тарантела*, 4. *Интермеццо*, 5. *Трепак*, 6. *Китайски танц*, 7. *Andante maestoso*. Публикувана е през 1978 от издателство *Советский композитор – Москва*. Особен интерес предизвикват три пиеси от сюитата („*Andante maestoso*“, „*Танц на феята Драже*“ и „*Китайски танц*“) след изпълнението на автора Михаил Плетньов на концерта на лауреатите на Шестия международен конкурс „П. И. Чайковски“ (1978), на който той печели първа награда. От този момент сюитата се превръща в част от репертоара на все повече концертиращи изпълнители.

Концертната сюита по балета „Спящата красавица“ се отличава като творческа концепция от „Лешникотрошачката“. Авторът се фокусира предимно върху второстепенните балетни номера. Състои се от 11 пиеси: 1. *Пролог*, 2. *Танц на пажовете*, 3. *Видение*, 4. *Andante*, 5. *Сребърната фея*, 6. *Котаракът в чизми и бялата котка*, 7. *Гавот*, 8. *Пеещата птичка*, 9. *Червената шапчица и вълкът*, 10. *Adagio*, 11. *Финал*. Най-популярните балетни номера, включени в клавирния цикъл, са „Пролог“ (съчетаващ предимно теми от „Интродукция“ и „Пролог“ на балета), „Танц на пажовете“, „Сребърната фея“ и „Котаракът в чизми и бялата котка“. В интерпретационния сравнителен анализ на сюитата от Плетньов докторантката използва партитурата на балета, авторската оркестрова сюита ор. 66 и няколко съществуващи транскрипции – сюитата за четири ръце от Сергей Рахманинов, преработката на Александер Зилоти, сюитата за соло пиано от Теодор Кирхнер.

Балетните шедеври на **Родион Щедрин** (хореограф и премиерен изпълнител в главните роли е съпругата му, балерината Мая Плисецкая) се характеризират с подчертана елегантност и контраст в музикалния тъкан, с изисканост и аристократичност в творческия подход на композитора към художествения материал. **Балетът „Ана Каренина“** носи подзаглавието „лирически сцени“. В музиката на „Ана Каренина“ са включени отделни теми и мотиви от произведения на Чайковски, създавани в същия период, когато Лев Толстой работи над романа си. Според повечето източници, хронологично това би трябвало да е първият цикъл клавирни транскрипции на Плетньов, който обединява два от най-характерните по сюжет и образност балетни номера на първоизточника. Фокусът върху сюжетната линия е стеснен до два основни елемента – сложната личност на главната героиня и обкръжаващият я свят – силно изразени именно в „Пролог“ и „Галоп“. Интерпретаторският анализ на докторанта на тези две пиеси е съсредоточен върху пианистичния прочит, чрез който се персонифицират „противоположните светове“ в клавирната фактура на Михаил Плетньов.

Сергей Прокофиев създава „Пепеляшка“ по класическия модел на традиционния руски балет от XIX век (по почина на Чайковски), с характерната за него приказна тематика. **Сюитата за две пиана на Михаил Плетньов** е издадена от „Сикорски“ през 2005. Състои се от девет пиеси: 1. *Интродукция*, 2. *Кавга*, 3. *Зима*, 4. *Пролет*, 5. *Валът на Пепеляшка*, 6. *Гавот*, 7. *Галоп*, 8. *Бавен валс*, 9. *Финал*. Докторантката търси отговор на въпроса: **Защо Михаил Плетньов е направил сюита за две пиана именно върху „Пепеляшка“**, избрана от цялото балетно творчество на Сергей Прокофиев. Самият автор има цели три опуса клавирни транскрипции за соло пиано – това дава повод на Плетньов да развие още повече музикалната фактура и тематичния материал въз основа на авторските оркестрови и клавирни сюити. Възможност за осъществяването на тази идея е точно мащабното виртуозно циклично произведение за две пиана. Основен интерпретационен проблем, който е обект на анализа, е спецификата на ансамбловото музициране във всяка от пиесите. Постигането на пълноценна звучност на клавирната фактура, разпределена съвсем равнопоставено като мащабност, тематизъм и технически сложности между двете партии, подходът с извънредна изтънченост, с избягване на груби и силни динамики, резки атаки, преднамереност в експресията на фразирането, излишно преекспониране и помпозност в изказа е основен проблем на ансамбловата интерпретация, според Василенко.

Степен на познаване на състоянието на проблема и съответствие на използваната литература

За да докажа максималния професионализъм и задълбоченост в докторската работа, ще цитирам Василенко: *„Въздействащото и популярно тематично музикално съдържание на пиесите е сериозен стимул, привличащ вниманието и съпреживяването на младия изпълнител – това го прави твърде удобен и уместен инструментариум в ръцете на опитния педагог. Транскрипциите предоставят многобройни и разнообразни пианистични проблеми, съдържайки елементи от всякакви видове клавирна техника. Извършвайки цялостен преглед на циклите, веднага можем да установим, че пиеси като „Танц на феята Драже“ и „Интермецо“ (от концертна сюита „Лешникотрошачката“) или „Andante“, „Гавот“ и „Котаракът в чизми и бялата котка“ (от концертна сюита „Спящата красавица“) биха били подходящи за млади пианисти с все още недостатъчно разгърнати инструментални възможности и/или намиращи се на по-начален етап на своето обучение. От друга страна, пиеси като „Гарантела“, „Трепак“ и „Andante maestoso“ (от концертна сюита „Лешникотрошачката“); „Пролог“, „Танц на сребърната фея“ и „Adagio“ (концертна сюита „Спящата красавица“) или „Пролог“ и „Галоп“ по балета „Ана Каренина“ предполагат вече високо или най-високо ниво придобити и развити клавирни умения. Пиесите от концертна сюита „Пепеляшка“ за две пиана на свой ред поставят и редица ансамбови проблеми. Те също се градират спрямо своята продължителност и фактурна сложност. Тези пиеси са стойностна част от утвърдената в исторически план традиция за пресъздаване на транскрипции за клавирно дуо на известни музикално-сценични (най-вече балетни) и оркестрови творби. Вече споменатият факт, че автор на тези транскрипции е един от най-утвърдените пианисти на нашето съвремие, предоставят сериозна гаранция за така наречената пианистичност на фактурата – важен фактор за адекватния и удобен инструментален подход.“*

Коректност при цитирането

Виктория Василенко е точна и коректна в своите цитирания.

Приносителите на дисертационния труд са следните

1. Дисертационният труд е първото по рода си цялостно изследване на клавирните транскрипции на Михаил Плетньов по руски балети.
2. За първи път е осъществен детайлен структурен и фактурен анализ на всички пиеси, съставляващи клавирните цикли на Михаил Плетньов, избрани за обект на настоящото изследване – концертните сюити „Лешникотрошачката“ и „Спящата красавица“ по балетите на Пьотр Илич Чайковски, двете концертни пиеси из балета „Ана Каренина“ на Родион Шchedрин и концертната сюита „Пепеляшка“ по балета на Сергей Прокофиев.

3. Въз основа на структурния и фактурния анализ на пиесите е извършен интерпретационен анализ на драматургията, художествената образност, динамичните обозначения, особеностите на педализацията, избора на подходящи темпа и други съществени аспекти на изпълнителското творческо пресъздаване.
4. Във връзка с аналитичния интерпретационен подход са направени редица предложения за удобна пръстовка, целесъобразна педализация и методически подходи за преодоляването на заложените трудности в технически и фактурно сложни фрагменти. Предложенията са онагледени с множество нотни примери.
5. Създадените клавирни транскрипции по руски балети от Плетньов са разгледани в светлината на исторически утвърдените световни традиции. Конкретно са направени сравнения с източниците на преработките, както и изводи за причините за структурните разлики, които дават самостоятелен и концептуално планиран облик както на общата циклична организация, така и на всяка отделна пиеса.
6. Подробният интерпретационен анализ се извършва чрез детайлно сравнение с множество достъпни източници: оригинални авторски партитури; авторски клавири; авторски оркестрови и клавирни транскрипции; транскрипции и концертни парафрази на други композитори и пианисти върху същите балетни номера. Използвани са както нотни източници, така и налични звукозаписи и концертни изпълнения. Подлагат се на коментар някои печатни грешки в изданията на транскрипциите на Михаил Плетньов, както и някои текстови разлики спрямо първоизточника, променящи оригиналното звучене.
7. Аналитичната работа и разсъжденията върху изпълнителската проблематика са осъществени на базата на личен интерпретаторски опит. Повечето от транскрипциите са изпълнени от автора на дисертацията в редица концертни програми в България и чужбина като част от цялостното им интегрално изпълнение и реализиране на студийни записи. С това е направена важна стъпка за популяризирането на тези транскрипции.

Оценка на съответствието на автореферата с основните положения и приносите на дисертационния труд

Авторефератът отговаря на дисертацията и коректно предава характера на докторската работа.

Лични качества на автора (ако рецензентът го познава)

Виктория Василенко е активно изявяваща се на концертния подиум млада даровита пианистка. Тя непрекъснато доказва своя талант – в солови концерти, с камерни формации или пък с различни оркестри – у нас и в чужбина. Това, че е написала и сериозен докторски труд – още веднъж показва нейната заявка и като педагог по пиано, на когото да се гласува подобаващо доверие.

Публикации по темата на дисертационния труд

Докторантът е представил три свои публикации на текстове, свързани с докторската дисертация:

1. **Василенко, Виктория.** Възникване, предназначение и развитие на клавирната транскрипция и парафраза. – В: *Докторантски четения 2021*. София: НМА „Проф. Панчо Владигеров“ (под печат).
2. **Василенко, Виктория.** Балетите от руски композитори като популярен обект за клавирни преработки и специфичният им прочит в транскрипциите на Михаил Плетньов. – В: *Алманах на НМА „Проф. Панчо Владигеров“*. Книга 13 (2021). София: Хайни (под печат).
3. **Василенко, Виктория.** Предистория и концепция на създаването на концертна сюита „Пепеляшка“ за две пиана от Михаил Плетньов. Цикличната творба за клавирно дуо – възможност за нов прочит на музикалното съдържание на балета на Сергей Прокофиев. – В: *Studentum opera scripta*. Брой 3/2021. София: Издателство на НМА „Проф. Панчо Владигеров“ (под печат).

Докторантът е представил и 11 свои или в състав в клавирно дуо сценични представяния на представените в дисертацията произведения-транскрипции на Михаил Плетньов:

1. **27.05.2018** – концерт на Виктория Василенко и Сергей Редкин в рамките на Международния фестивал „Софийски музикални седмици“. Й. Брамс – Соната за две пиана, **С. Прокофиев/М. Плетньов – Сюита за две пиана по балета „Пепеляшка“**.

2. **29.11.2018** – концерт на Виктория Василенко и Сергей Редкин в музикалния колеж „Кралица Елизабет“, Ватерло (Белгия). С. Рахманинов – Сюита за две пиана № 1, **С. Прокофиев/М. Плетньов – Сюита за две пиана по балета „Пепеляшка“**.
3. **25.09.2019** – концерт на Виктория Василенко и Сергей Редкин в камерна зала „България“ като част от цикъла „Дипломация и Музика“. „Музиката на Русия“ – партньорство между Софийска филхармония и НМА „Панчо Владигеров“. С. Рахманинов – Сюита за две пиана № 1, **С. Прокофиев/М. Плетньов – Сюита за две пиана по балета „Пепеляшка“**.
4. **28.12.2019** – Новогодишен музикален фестивал, НДК – участие в Новогодишен концерт. **П. И. Чайковски/М. Плетньов – „Марш“, „Трепак“, „Andante maestoso“ из концертна сюита „Лешникотрошачката“**.
5. **23.02.2020** – концерт на Виктория Василенко и Сергей Редкин в рамките на Международния фестивал за камерна музика „Арте Аманти“, Белгия. С. Рахманинов – Сюита за две пиана № 1, **С. Прокофиев/М. Плетньов – Сюита за две пиана по балета „Пепеляшка“**.
6. **01.09/02/09.2020** – концерти на Виктория Василенко в рамките на Международния фестивал „Джордже Енеску“, гр. Сибиу и гр. Клуж, Румъния. Л. ван Бетовен/Ф. Лист – Симфония № 4, **П. И. Чайковски/М. Плетньов – „Марш“, „Танц на феята Драже“, „Andante maestoso“ из концертна сюита „Лешникотрошачката“**.
7. **20.12.2020** – участие в предаването „Диалози от дома“ на живо с водещ Димитър Сотиров, гост – Виктория Василенко. **П. И. Чайковски/М. Плетньов – „Танц на феята Драже“ из концертна сюита „Лешникотрошачката“**.
8. **10.03.2021** – концерт/докторантски минимум на Виктория Василенко, концертна зала на НМА. Й. Хайдн – Соната Нов XVI:20 в до минор, К. Дебюси – Прелюдии № 3, 4, 12 из втора тетрадка, **П. И. Чайковски/М. Плетньов – „Adagio“ из концертна сюита „Спящата красавица“, „Трепак“, „Китайски танц“ и „Andante maestoso“ из концертна сюита „Лешникотрошачката“**.
9. **29.03.2021** – концерт за завършване на специализация в музикалния колеж „Кралица Елизабет“, Ватерло, Белгия. К. Дебюси – Прелюдии № 3, 4, 12 из втора тетрадка, **П. И. Чайковски/М. Плетньов – „Adagio“ из концертна сюита „Спящата красавица“,** Фр. Шуберт – Соната за цигулка и пиано № 2 (Огюстен Дюме, цигулка и Виктория Василенко, пиано), Й. Брамс – Клавирно трио № 2 (Огюстен Дюме, цигулка; Иван Каризна, виолончело; Виктория Василенко, пиано).
10. **18.05.2021** – рецитал на Виктория Василенко в „Атенеум“, Букурещ по покана на конкурса „Джордже Енеску“. В рециталната програма бяха включени **„Пролог“ и „Adagio“ из концертна сюита „Спящата красавица“**.
11. **20.05.2021** – участие в концерт на младите преподаватели на НМА „П. Владигеров“ по повод 100-годишния юбилей на НМА. **П. И. Чайковски – М. Плетньов – „Пролог“ и „Adagio“ из концертна сюита „Спящата красавица“**.

Мнения, препоръки и бележки

Нямам конкретни препоръки.

В заключение на това СТАНОВИЩЕ ще завърша със следната оценка:

Дейността на докторанта отговаря на наукометричните показатели за придобиване на образователната и научни степен „доктор“, според Закона за развитието на академичния състав на Република България. Дисертационният труд на **Виктория Александрова Василенко**, докторант в НМА „Проф. Панчо Владигеров“ на тема: **КЛАВИРНИТЕ ТРАНСКРИПЦИИ ПО БАЛЕТИ ОТ РУСКИ КОМПОЗИТОРИ НА МИХАИЛ ПЛЕТНЬОВ – АСПЕКТИ НА ИНТЕРПРЕТАЦИЯТА**, заедно с носените от него приноси с научни и приложни качества, както публикациите ѝ и творческите активности, смятам достатъчни, за да дам своята убедена положителна оценка и да предложа на уважаемото научното жури да присъди образователната и научна степен „доктор“ по професионално направление 8.3 Музикално и танцово изкуство, на **Виктория Василенко**, според изискванията на Закона за развитие на академичния състав в Република България.

08.11.2021, София

Проф. д-р Милена Шушулова-Павлова